

Overheid en taalbeleid

Renkema, Jan

Published in:

Onze taal: Maandblad van het Genootschap Onze Taal

Publication date:

1997

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Renkema, J. (1997). Overheid en taalbeleid. *Onze taal: Maandblad van het Genootschap Onze Taal*, 66, 222-226.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De nieuwe spelling, de maatregelen voor taalonderwijs op de middelbare school: als de overheid zich met taal bemoeit, leidt dit vaak tot veel kritiek. Waar gaat het precies mis met het taalbeleid van de overheid? En hoe kan het beter? Tijdens de jaarvergadering van het Genootschap Onze Taal op 5 juni jl. boog Jan Renkema zich over deze kwesties. Hieronder volgt een verkorte versie van zijn lezing.

Overheid en taalbeleid

Jan Renkema

De overheid bemoeit zich met taal. Op de resultaten van die bemoeienissen valt volgens velen wel iets af te dingen. Hoe komt dat? Hoe komt het bijvoorbeeld dat wij in 1995 een spellingregeling hebben gekregen waarover bijna iedereen erg ontevreden is? Hoe komt het dat er onlangs een officieel besluit is genomen over het taalonderwijs in de bovenbouw van het middelbaar onderwijs dat indruist tegen wat de meesten lijken te willen? En wat is er in de toekomst nodig voor een taalbeleid dat kan rekenen op meer steun van alle betrokkenen?

In deze lezing wil ik proberen een antwoord te geven op deze vragen. Over het verleden, het Spellingbesluit uit 1994, zal ik zo kort mogelijk zijn. Over spelling is al meer dan genoeg gezegd. Ik wil mij beperken tot het volgende: het is al te gemakzuchtig een zondebok aan te wijzen, en dat wil ik dan ook niet doen. Wel moet ik zeggen dat wat de spelling betreft ook mij een mea culpa past. Als redacteur van de Leidraad in het Groene Boekje, het officiële Spellingbesluit, betreur ik het – achteraf – niet feller geprotesteerd te hebben tegen de Woordenlijst in wording in datzelfde Groene Boekje. Ik zag pas goed wat er gebeurd was toen het Groene Boekje al in de winkels lag.

Maar goed, het verleden – de spellingkwestie – laat ik hier verder voor wat het is. Over het heden en de nabije toekomst zal ik iets langer uitweiden. Het gaat dan om het onlangs genomen besluit over het taalonderwijs op de middelbare school, en om het plan van de overheid om taaladviezen te gaan geven. Maar eerst iets algemeen over het proces van besluitvorming.

● INSTITUTIONELE PATSTELLING

In elke beleidskwestie van enig belang zijn er zeven wat ik maar noem

'instituten' die invloed uitoefenen op een besluit:

1. de politici: zij bepalen het beleid;
2. de juristen: zij controleren de regelgeving;
3. de ambtenaren: zij bereiden het beleid voor;
4. de deskundigen: zij adviseren over alternatieven, gevolgen, enzovoort;
5. de belanghebbenden (gebruikers, belangenverenigingen, volksvertegenwoordigers): zij geven hun mening en maken hun voorkeuren kenbaar;
6. de journalisten: zij zorgen voor een tijdige en kritische weergave van het beleid;
7. de uitvoerders: zij produceren de middelen voor het beleid; in taal-kwesties zijn dit vaak de uitgever.

In beleidskwesties moet elke institutie haar eigen bijdrage leveren. Maar het komt nogal eens voor dat een institutie daartoe niet in staat is of het laat afweten. Dan treedt 'de wet van

de institutionele patstelling' in werking:

Wanneer instituties onverschillig blijven inzake een beleidskwestie, krijgen ambtenaren (en uitvoerders) een onevenredig groot aandeel in de besluitvorming.

● TAALKUNDE OP SCHOOL

Nu de praktijk. Hoe opereerden de instituties bij de eerste kwestie die ik hier nader wil bekijken: het taalonderwijs op de middelbare school?

Al jarenlang wordt er gesproken over de inhoud van het moedertaalonderwijs in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Een belangrijke vraag in de discussie is: moet de leerlingen ook enige kennis worden bijgebracht over taal zélf? Moeten ze ook lesstof over taalkunde aangeboden krijgen, bijvoorbeeld iets over het wezen en de werking van taal, de verhouding tussen standaardtaal en dialect, beïnvloeding door taal, enzovoort? De deskundigen (hier: de taalkundigen) zijn vrijwel unaniem voorstander van een onderdeel taalkunde in het voortgezet onderwijs. En de politici? Dat is niet helemaal duidelijk. Zij tonen volstrekt geen betrokkenheid bij de inhoud van het vak; zij deden niet veel meer dan aangeven dat er iets moest veranderen. Hun interesse gaat alleen uit naar uren tabellen en het tijdstip van invoering.

De ambtenaren hadden wél inhoudelijke belangstelling. Ze vroegen deskundigen of taalkunde in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs wenselijk is. Het antwoord was 'ja', maar het advies werd terzijde gelegd. Het ambtelijk argument tegen taalkunde was dat het vak Nederlands niet te veel verschillende onderdelen mocht bevatten en dat de toch al veelbeproeft docenten Nederlands niet mochten worden over-

En de politici?

Zij tonen volstrekt geen betrokkenheid bij de inhoud van het vak taalkunde; zij deden niet veel meer dan aangeven dat er iets moest veranderen.

FOKKE & SUKKE

DOORBREKEN DE INSTITUTIONELE PATSTELLING

Illustratie: Reid, Geleijne en Van Tol

belast. Maar waarom dan eerst toch zo'n advies gevraagd, zou je zeggen. Hoe dan ook: dit voorjaar werd definitief besloten geen taalkunde aan te bieden in het voortgezet onderwijs.

De juristen kunnen dit soort voorstellen sinds kort toetsen aan zogenoemde 'eindtermen' voor het moedertaalonderwijs. Voor het eerst is er nu een kader aangegeven voor de inhoud van het moedertaalonderwijs. Maar helaas blijft dat kader vrij vaag. De eindtermen in deze formulering geven nog veel ruimte voor een nadere invulling van de inhoud van het moedertaalonderwijs.

● GEEN PROTEST

Zoals gezegd zijn de deskundigen vóór taalkunde in het onderwijs. Toch kwamen ze niet in het geweer toen bleek dat hun adviezen niet werden opgevolgd. In de wetenschappelijke wereld bestaat helaas nauwelijks aandacht voor taalkunde in het onderwijs.

En de belanghebbenden? Ook bij hen is gebrek aan aandacht troef. Nergens een protest, niet in tijdschriften over moedertaalonderwijs, niet van de Vereniging voor Neerlandistiek. De docenten die ik heb gesproken, nemen een afwachttende

houding aan. Niemand heeft het idee enige invloed te kunnen uitoefenen. Wel zeggen enkele kritische docenten zelf wel ruimte te zullen maken voor taalkundeaspecten. Maar wat doen deze docenten onder de dwang van het examen of wanneer ze één lijn moeten trekken met collega's?

Hebben de journalisten dan tijdig aan de bel getrokken? Het verhaal wordt eentonig. Tijdens het proces van besluitvorming heeft geen enkele onderwijsredactie aandacht geschonken aan deze kwestie. Toen het besluit eenmaal genomen was, zijn er, voorzover ik heb kunnen nagaan, drie commentaren verschenen, niet van onderwijsjournalisten, maar van taalkundigen: Toine Braet, Liesbeth Koenen en Henk Verkuyl. Maar dat was mosterd na de maaltijd.

De uitvoerders ten slotte zitten als een van de weinigen wél op het vinkentouw. Het Genootschap van Educatieve Uitgevers heeft vorig jaar al aan de ambtenaren toegezegd op tijd klaar te zijn met nieuwe leermethoden.

Bij het onderwerp 'taalkunde in de bovenbouw' zien we dat ambtenaren een onevenredig groot aandeel in de besluitvorming kregen omdat andere instituties het lieten afweten: de politici, de juristen, de deskundigen, de

belanghebbenden en de journalisten. De wet van de institutionele patstelling in optima forma.

● TAALADVIEZEN VAN DE OVERHEID

Het tweede voorbeeld heeft betrekking op de nabije toekomst. De kans bestaat dat elke taalgebruiker binnen twee jaar geconfronteerd wordt met officiële taaladviezen van de overheid. Wanneer u aarzelt over bijvoorbeeld *een aantal mensen heeft of hebben*, dan zal Moeder Overheid u adviseren wat u moet doen. En wat nog erger is: de overheid gaat dit doen in een officieel-commerciële publicatie.

Hoe is dat zo gekomen? In 1993 heeft de Nederlandse Taalunie het zogenoemde Taaladviesoverleg in het leven geroepen. Aan dit overleg nemen veertien Vlaamse en Nederlandse taalkundigen deel. Het is volgens de Taalunie ingesteld om de taaladviesering te verbeteren. Zij heeft onder andere de volgende doelen voor ogen:

1. "het harmoniseren van de adviezen van taaladviesdiensten en adviezen geformuleerd in de bestaande adviesliteratuur en het zo breed mogelijk verspreiden van de geharmoniseerde adviezen"; >

2. "het doen van beredeneerde normatieve uitspraken over geconstateerde hiaten in de bestaande adviesliteratuur en het zo breed mogelijk verspreiden van deze uitspraken".

● **BESCHRIJVEN OF VOORSCHRIJVEN**

We lopen weer de instituties langs, dat wil zeggen de eerste vijf. Over de voorlichtende en kritische rol van de media hoef ik het hier niet te hebben. Daar is het nog te vroeg voor. En over de uitvoerders ook nog niet. Want de overheid is nog in onderhandeling met uitgevers over een in elektronische vorm onder een breed publiek te verspreiden Taaldatabank.

De politici zouden wél bij deze zaak betrokken moeten zijn, maar dat zijn ze niet. Het Taaladviesoverleg is niet ingesteld door het Comité van Ministers van de Taalunie, maar door de Algemeen Secretaris, de hoogste ambtenaar van de Taalunie.

Wat de juristen betreft: interessant is de vraag krachtens welke wettelijke bepalingen de overheid "beredeneerde normatieve uitspraken" kan doen. De enige bepaling die als grond kan dienen, is artikel 4b van het Taalunieverdrag, waarin sprake is van "het gemeenschappelijk bepalen van de officiële spelling en spraakkunst van de Nederlandse taal". Maar kan grammatica wel worden 'bepaald'? En wat moet *bepalen* hier betekenen: 'beschrijven' of 'voorschrijven'? In een debat over deze tekst in 1981 hebben we hierop een duidelijk antwoord gekregen van de toenmalige minister van Onderwijs (Handelingen van de Eerste Kamer, 23 juni 1981). Hij zei "dat de indruk zoals die met de formulering van de wettekst wordt gewekt wellicht iets te sterk is en dat eerder moet worden gesproken van het stellen van voorbeelden dan van het stellen van normen in dit verband".

Ondanks deze politieke interpretatie van een juridische tekst waarin wordt aangegeven dat het om beschrijven gaat, kiezen ambtenaren in hun opdracht aan het Taaladviesoverleg via "geharmoniseerde adviezen" en "normatieve uitspraken" duidelijk voor de betekenis 'voorschrijven'.

Gelukkig staat het Taaladviesoverleg open voor alle deskundigen, maar

omdat er nogal veel tijd gemoeid is met het naast elkaar leggen en bediscussiëren van bestaande adviezen, is de deelname naar verhouding zeer beperkt.

En de belanghebbenden, wie zijn dat? De taalgebruikers? Als dat zo is, dan rijst de vraag – althans voor Nederland – of die taalgebruikers inderdaad zo vaak geconfronteerd worden met tegenstrijdige adviezen of taalproblemen waarover taaladviseurs geen uitspraak doen. Voorzover ik heb kunnen nagaan is er nog nooit een stuk gepubliceerd waaruit zou moeten blijken dat de taaladvisering in Nederland verbeterd moet worden.

Politici die buitenspel staan, juristen die zich moeten baseren op een wankle verdragstekst, ambtenaren die op grond hiervan een taalkundig du-

nuttig initiatief is?

Hiertegen wil ik graag het volgende inbrengen. Als het waar is, met nadruk op *als*, dat er behoefte is aan eenheid in taaladvisering, waarom zou dan de overheid daarin sturend moeten optreden? In Vlaanderen en Nederland verkeren wij voorzover ik kan nagaan in een situatie waarin allerlei instanties en particulieren actief zijn op dit gebied. Het Vlaamse Parlement heeft zelfs drie taaladviseurs in dienst, en het Vlaamse Ministerie ook nog eens drie. Verder lijkt er sprake te zijn van een gezonde marktwerking. Natuurlijk verschillen woordenboeken weleens als het gaat om het gebruik van het label *gallicisme* of *germanisme*. Ook verschillen taaladviseurs weleens van mening over kwesties als *de reizigers wordt/worden verzocht*. Maar de vraag is of dit zo erg wordt gevonden.

Nu zult u misschien zeggen dat de overheid hier niet sturend optreedt. Het gaat toch alleen maar om publicatie van adviezen? Maar juist hier wringt mijns inziens de schoen. Zodra iets van overheidswege gepubliceerd wordt, krijgt het de status 'officieel goedgekeurd'. *Beschrijven* wordt dan opgevat als *voorschrijven*. Als in brede kring bekendheid moet worden gegeven aan deze geharmoniseerde adviezen, die van oorsprong alleen bedoeld waren voor taaladviseurs, dan kan men toch ook eenvoudigweg elk advies gratis op Internet zetten. Mijn kernbezwaar is dat de overheid – onder gebruikmaking van de resultaten van het Taaladviesoverleg – via een officieel-commerciële publicatie regelend wil optreden inzake taalgebruik. En uiteraard is het mijn bedoeling dat een discussie hierover plaatsvindt vóór publicatie van een Taaldatabank.

● **EEN TAALACADEMIE**

Tot zover de twee demonstraties van de wet van de institutionele patstelling. Hoe kunnen we nu die patstelling doorbreken wanneer zich nieuwe kwesties inzake taalbeleid aandienen? Omdat ik hier op een bijeenkomst van het Genootschap Onze Taal spreek, wil ik me beperken tot die veranderingen waaraan wij zelf direct een bijdrage kunnen leveren. De kern van het probleem is mijns

•

Zodra iets van
overheidswege
gepubliceerd wordt, krijgt
het de status 'officieel
goedgekeurd'. *Beschrijven*
wordt dan opgevat als
voorschrijven.

•

bieuze keuze maken, deskundigen die er maar mondjesmaat bij betrokken zijn, en belanghebbenden van wie je je kunt afvragen hoe 'belanghebbend' ze wel zijn – ook deze onderneeming vertoont alle kenmerken van de institutionele patstelling.

● **STEMMINGMAKERIJ?**

Misschien vraagt u zich af of deze presentatie niet te veel berust op stemmingmakerij. Door woorden als "Moeder Overheid" suggereer ik misschien Orwelliaans dat dertien jaar na 1984 in twijfelgevallen de spraakkunst alsnog van hogerhand wordt bepaald. Je kunt, zou u misschien zeggen, toch ook volhouden dat zo'n publicatie van overheidswege een

inziens dat belangenorganisaties en deskundigen zich te weinig laten horen en te weinig contact hebben met gezaghebbende journalisten. Er is geen taallobby.

Mijn voorstel luidt als volgt. Laat het Genootschap Onze Taal als private belangenvereniging een Taalacademie in het leven roepen. Deze Academie zou bij voorkeur moeten bestaan uit een aantal wijze, goed ingevoerde

en gezaghebbende taalgebruikers uit Nederland en Vlaanderen.

Laat het Genootschap Onze Taal deze Academie een paar keer per jaar bijeenroepen om informeel van gedachten te wisselen over alle mogelijke aspecten van taalbeleid: de positie van het Nederlands in Europa, het nut en de noodzaak van officiële publicaties over spelling en taalkwesties, Nederlands als tweede taal, moe-

dertaalonderwijs, taaltechnologische ontwikkelingen, enzovoort. Bewerk deze gedachtewisseling tot een tekst die verder bediscussieerd kan worden in de media, en controleer op de volgende bijeenkomst of voorstellen voor nieuw beleid zijn overgenomen. Misschien kunnen we op deze manier bereiken dat er in de toekomst voldoende steun is voor het taalbeleid van onze overheid. <

Taaladviseur ziet spoken

W.A.J. Smedts - voorzitter Taaladviesoverleg van de Nederlandse Taalunie

Renkema heeft blijkbaar moeite met enkele recente initiatieven van de Nederlandse Taalunie (NTU) ten aanzien van taaladviesing.

Volgens het Taalunieverdrag ligt taalzorg nochtans op de weg van de overheid: de NTU heeft onder meer tot doel de kennis en het verantwoord gebruik van de standaardtaal te bevorderen. Dat doet ze overigens erg omzichtig. Zo komt wat Renkema noemt "het plan van de overheid om taaladviezen te gaan geven" niet van de overheid, maar uit het veld. Het Taaladviesoverleg (TAO) is namelijk ingesteld om uitvoering te geven aan de aanbevelingen van de Algemene Conferentie van de Nederlandse Taal en Letteren 1989 in Tilburg. De Conferentiecommissie meende toen dat "een duidelijk draagvlak aanwezig bleek om vanuit Taaluniekader over te gaan tot steunverlening aan de pogingen die thans worden gedaan om in het taalgebied openbare taaladviesing van de grond te krijgen. De Commissie stelt voor dat terzake naar een beleid gestreefd wordt dat erop gericht is de afstemming tussen taaladviesdiensten in Nederland en Vlaanderen te bevorderen. Het is immers van het grootste belang dat deze taaladviesdiensten gecoördineerde opvattingen naar buiten brengen. In de tweede plaats lijkt het op de weg van de Nederlandse Taalunie

te liggen de totstandbrenging te bevorderen van een databankachtige voorziening op taalzorggebied die (mede) ten dienste kan worden gesteld van de verschillende taaladviesdiensten." Als een van de vier commissieleden tekende J. Renkema.

Een van de aanbevelingen van de conferentie luidde: "Het beschrijven en vaststellen (in de zin van codificeren) van de normen van 'de' standaardtaal moet een taak van de overheid blijven." Uit de discussie concludeerde dagvoorzitter Renkema toen met betrekking tot deze stelling eensgezindheid bij de ruim honderd aanwezigen.

● INSPIRATIEBRON

Het Genootschap Onze Taal en de Vereniging Algemeen Nederlands worden mede door de overheid gefinancierd met het oog op taaladviesing aan het grote publiek. Naar ik aanneem, voegen ze die adviesfunctie in alle onafhankelijkheid uit. Net zo werkt het TAO in volle vrijheid aan zijn opdracht. Nimmer hebben ambtenaren zich met de inhoudelijke kant van de adviezen bemoeid. Bovendien zullen de adviezen die binnenkort openbaar worden gemaakt in elk geval niet het statuut hebben van een officiële regeling. Iedere taalgebruiker die er kennis van wil nemen, staat het vrij het advies te volgen of naast zich neer te leggen.

Maar omdat de adviezen vaak na ruime discussie tot stand zijn gekomen, omdat ze gemotiveerd zijn en omdat ze door het TAO als geheel gedragen worden, is de hoop gewettigd dat taalgebruikers zich erdoor zullen laten inspireren.

In een goed gedocumenteerde bijdrage in deel 26 van de Taalunierrees 'Voorzetten', over taalzorg in Nederland en Vlaanderen, stelt P.H.M. Smulders vast dat de antwoorden op eenzelfde adviesvraag zeker zullen uiteenlopen omdat de advisering zo verspreid is. "De divergentie die zo ontstaat, werkt taalonzekerheid in de hand. De NTU zou met het doelgericht subsidiëren van gespecialiseerde taaladviserende instellingen (met de eis van onderlinge samenwerking) de eenheid in taaladviesing versterken, de kwaliteit van taaladviesing bevorderen, en de taalonzekerheid binnen het Nederlandse taalgebied terugdringen." Blijkbaar is er nog ruimte om de taaladviesing te verbeteren.

Uit hetzelfde onderzoek van Smulders blijkt overigens ook dat grammaticale kwesties slechts een gering deel (4,4%) uitmaken van alle vragen om advies. Allicht gaat het daarbij meestal nog om dezelfde vragen, zodat het aantal verschillende kwesties nog veel kleiner is. De overgrote meerderheid van de vragen heeft betrekking op spelling - vaak op niet- >

wettelijk beregelde onderdelen – en op woordgebruik. Angst dat de grammatica door het verstrekken van een geharmoniseerd TAO-advies zal worden voorgeschreven, is alleen daarom al volkomen ongegrond.

● NACHTWAKERSSTAAT

Het zal duidelijk zijn dat er weinig overblijft van Renkema's kernbe-zwaar, namelijk dat de overheid – onder gebruikmaking van de resultaten van het Taaladviesoverleg – via een officieel-commerciële publicatie regelend wil optreden inzake taalgebruik.

Hierbij verdient vooral de zinsne-de "officieel-commerciële" de aandacht. Wat officieel betreft: de voor-naamste misvatting van Renkema is dat hij alle initiatief van de overheid gelijkstelt met opstellen, invoeren en bewaken van regelingen. Maar in zo'n nachtwakersstaat leven we niet. De overheid rekent het ook tot haar taak de voorwaarden te scheppen waaronder burgers initiatieven tot het algemeen welzijn kunnen ont-plooiën. Een van die initiatieven is taaladvisering. Andere zijn natuur-beheer, gezondheidszorg, kinderbe-scherming.

Blijft over het commerciële. Dat suggereert dat een gehaaide uitgever winst gaat maken met gegevens die op kosten van de belastingbetaler zijn verzameld. Ook dat is niet juist. Van meet af aan heeft het in de be-doeling van het TAO gelegen dat de verzamelde adviezen in elektronische vorm in een databank zouden wor-den opgenomen. Die databank zou niet enkel ter beschikking komen van de aan het TAO meewerkende taaladviesdiensten, maar ook ruimer worden verspreid bij andere geïnte-resseerde taaladviseurs en – mogelijk in een wat aangepaste vorm – ook bij het grote publiek. Veel van het werk dat de afgelopen jaren is verricht, was op de ontwikkeling, de vlotte toegankelijkheid en de inhoudelijke invulling van zo'n databank gericht. Het is ondenkbaar dat een uitgeverij dat 'voorwerk' zou hebben willen fi-nancieren. En zelfs nu dat voorwerk achter de rug is, en daar bij het uit-brengen van een cd-rom alleen maar op voortgeborduurd hoeft te worden, blijken de meeste uitgeverijen daar niet toe bereid te zijn.

Taaladviesdatabank						
Bestand	Bewerken	Bladwijzer	?			
Index	Zoeken	Terug	Vorige	<<	>>	Omhoog
Bekrachtigde adviezen (M-Z)						
Masai / Massai / Masai						
Vraag	Is de juiste spelling <i>Massai</i> , <i>Masai</i> of <i>Masai</i> ?					
Antwoord	<i>Masai</i> .					
Zie ook	<u>Spelling van persoonsnamen</u> <u>Spelling van aardrijkskundige namen en afleidingen</u>					
Motivering	In encyclopedieën treffen we verschillende schrijfwijzen aan: WiPri90 heeft het bij het lemma <i>Kenia</i> over de <i>Masai</i> , en onder de M over <i>Masai</i> of <i>Massai</i> . Larou77 geeft <i>Masai</i> of <i>Massai</i> . In de taal <i>Masai</i> is volgens het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren <i>Maasai</i> de meest gebruikte spelling (de dubbele a staat in dit geval voor een lange klinker).					
Naslagwerken	<u>WiPri90</u> p. 242 en p. 410, <u>Larou77</u> p. 24					
Datum	12-08-95					

Een advies uit de Taaladviesdatabank

● ENKEL FACILITEITEN

Bij de totstandkoming van de taaladviesdatabank heeft de overheid niet gestuurd, maar gefacilieerd. "Het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie moet rekening houden met de tekenen des tijds, en er niet voor terugschrikken om op het gebied van taalzorg afspraken te maken tussen Nederland en Vlaanderen. Het is de taak van het Comité ervoor te zorgen dat er – na voorafgaande advisering – een duidelijke taalkundige norm wordt gesteld inzake het Nederlands en dat er voor het overige een voorwaardenscheppend beleid (stimulering, ondersteuning, financiering) wordt gevoerd." Aldus een aanbeveling uit 1990 aan het Comité van Ministers, mede ondertekend door J. Renkema. Daaraan is de volgende jaren uitvoering gegeven. Als Nederlands bekendste taaladviseur daar meer achter zoekt, ziet hij spo-ken.

NASCHRIFT JAN RENKEMA

1. Wanneer de Taalunie de aanbevelingen uit de bundel *Taalzorg: overheid en burger* had opgevolgd, dan zou zij zich inzake spelling en taaladvise-ring heel wat terughoudender heb-ben opgesteld.
2. In de hierboven geciteerde aanbeve-ling wordt een belangrijke zin weg-

gelaten: "De bestuurlijke verant-woordelijkheid van het Comité van Ministers hoeft overigens niet te lei-den tot zeer gedetailleerde besluit-vorming in specifiek taalkundige zin." Het is nimmer de bedoeling geweest dat de overheid een uit-spraak doet inzake kwesties als *een aantal mensen heeft/hebben*.

3. Met de taalkundige norm werd – zo-als ook uit het citaat blijkt – gedoeld op verschillen tussen Nederland en Vlaanderen, en niet op uitingen als *Hun hebben meer zakgeld als mij*.
4. Het voorwaardenscheppend beleid was effectiever gerealiseerd met sub-sidies aan taaladviesdiensten onder voorwaarde van overleg tussen Ne-derland en Vlaanderen.
5. Alleen taaladviseurs maken een on-derscheid tussen officieel goedge-keurde beschrijvingen van keuzes in taalvariatie en voorschriften voor taalgebruik – de taalgebruiker maakt dit onderscheid niet.
6. Een verspreiding van de 'beschrijvin-gen' via Internet is zowel voor de Taalunie als voor de gebruiker veel goedkoper dan een cd-rom van een uitgever.
7. Wanneer taaladvisering vergeleken wordt met natuurbeheer, gezondheidszorg en kinderbescherming, wordt een discussie al snel spook-achtig.